№ 110 Երեքշաբթի Սեպտեմբերի 30 **1886** Երեքշաբթի Սեպտեմբերի 30 № 110

ՏԱՍՆ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատանը մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ. Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Նոր-Բայազէտից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գեներալ Կաուլբարս Բուլղարիայում. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հողագնտի պատմութիւնից մի քանի գլուխ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ

Սեպտեմբերի 18-ին

Հոգաբարձական ընտրութիւնը, որը տեղի ունեցաւ անցեալ ամսում, շատ անկանոն էր։ Ամբողջ ժողովը բաղկացած էր 10—12 հոգուց, որոնցից եօթը ձայն տւեցին 5-ին. պարզ բան է, այսպիսի ընտրութիւն անկանոն կը լինէր։ Ժողովրդական ընտրութիւն ասածը չը կար։ Եւ այդքանի մէջ քուէարկութիւնը բերանացի լինելով, ոչոք ոչոքի «խաթրի» չէր դիպչում և բաւական էր որ մէկնումէկը մի անձի անունը տալիս էր, առանց բացասելու գրվում էր ընտրողական արձանագրութեան մէջ, որը յետոյ խանութէ խանութ ստորագրել էին տալիս։ Ձեր թղթակիցը բողոքեց այդպիսի անկանոնութեան դէմ և առաջարկեց հրաւիրել շատ անձինք և գաղտնի քուէարկել, որպէս զի իսկական և կանոնաւոր ընտրութիւն լինէր և մենք համոզված ենք, որ այն ժամանակ, գոնէ մի երկուսը այժմեան հոգաբարձուներից չէին ընտրվի։

Բայց երբ հարկը պահանջում է, որ շուտով հոգաբարձուներ ընտրվէին և ուսումնարանը օրով առաջ բացվէր, դրա համար խղճի հակառակ կը լինէր խոչնդոտներ ստեղծելը. հոգաբարձուներ թող շուտով ընտրվեն, ուսուցիչներ հրաւիրվեն և ուսումնարանը բացվի, ով լինում է լինի հոգաբարձու։ Եւ պէտք է խոստովանված, որ հոգաբարձուներ պ.պ. Հ. Խաչատրեան և Մ. Աֆրիկեան մեծ աշխատութիւն են գործ դնում ուսումնարանի նիւթականի վրա, յարգված են ժողովրդից և արժանի են շնորհակալութեան, միայն ցանկալի էր, որ աւելի հաստատամիտ լինէին մեր հոգաբարձուները առհասարակ։

Մի հարց մեզ աւելի է հետաքրքրում. արդեօք սրանից յետոյ մեր հոգաբարձուները պէտք է խառնվեն ուսումնարանի մանկավարժական կողմին, թէ միայն նիւթական կողմը պէտք է լինի նրանց գործը (մենք խօսում ենք ընդհանրապէս)։

Այժմ հոգաբարձութեան համար հարկաւոր են այնպիսի անձինք, որոնք ժողովրդի մէջ լաւ դիրք և նշանակութիւն ունենան, որպէս զի ուսումնարանի նիւթական կողմը աւելի ապահով լինի։ Հոգաբարձութեան մէջ չը պէտք է լինեն ժողովրդին ատելի, նոյն իսկ խառնակիչ և խնամութիւնները պաշտպանող անձինք, որպէս զի ուսումնարանը թէ մանկավարժական և թէ նիւթական կողմից խոչնդոտներ չունենայ։

Այժմ դասատուութիւնը շարունակվում է, վարձված են ուսուցիչներ, և երկսեռ աշակերտներ մօտ 50 հոգի հաւաքված են։

«Մշակի» № 85-ի մէջ գրած մեր յօդուածում, նշանակած 8—900 րուբլի գումարը, որ մնացած էր հոգաբարձութեան մօտ անտոկոս, անցեալ օգոստոսի 1-ից տրուել է արդէն տոկոսով։ Ի հարկէ, այս շատ ուրախալի է. ցանկալի էր, որ այդ տոկոսը ստացվէր անցեալ տարի ու կէս ժամանակամիջոցում, որ և բերած կը լինէր մօտ 130—150 րուբլի, նոյնպէս և ցանկալի էր, որ ուսումնարանների փակված ժամանակ զուր տեղ 100—120 րուբլի վճարելով, վարձված չը լինէր և ուսումնարանի ծառան, որը բացի այս և այն հոգաբարձուի խանութի առաջը մաքրելուց, ոչինչ չէր կարող ծառայել ուսումնարանին։ Այո, ցանկալի էր, որ այդ փողերը զուր չը կորչէին և այսօր այս կամ այն հոգաբարձու սակարկութիւն չը սկսէր ուսուցիչների հետ մի քանի րուբլիների վերաբերմամբ։ Բայց պէտք է ասած, որ սակարկութիւն լինում է միայն այն ուսուցիչների հետ, որոնք որ և է բարեկամական կապեր չունեն հոգաբարձուների հետ։

Անցեալը անցել է, ապագայի համար ցանկանում եմ թէ հոգաբարձութեանը, թէ ուսումնարանին և ուսուցիչներին աջողութիւն։ Մեզ համար մեծ բաղդաւորութիւն է տեսնել մեր հայրենի քաղաքի բոլոր հասարակական հիմնարկութիւնները և գործերը աջող և առաջադիմական ճանապարհի վրա։

Ս. Տ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Չորեքշաբթի օր, հոկտեմբերի 1-ին, ՄՑԽԷԹԻ ուխտագնացութեան տօնը լինելով, այդ օրը գըրաշարները տպարանում չեն բանում։ Այդ պատճառով «Մշակի» համարը հոկտեմբերի 2-ին, հինգշաբթի օրը, չէ կարող հրատարակվել, այլ մեր լրագրի հետեւեալ 111-որդ համարը կը հրատարակենք շաբաթ օր, հոկտեմբերի 4-ին։

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ մեզ գրում են։ «Փամբակի գիւղօրայքի ժողովուրդը իր պտուղները գնում է մեծ մասամբ Ալէքսանդրապօլում և Մեծ-Ղարաքիլիսայում։ Ինչպէս գնելիքները գնում են, նոյնպէս և վաճառվելի ապրանքներն էլ վաճառում են յիշեալ տեղերում։ Երբեմն Ղարաքիլիսան նախանձելի կենդանութիւն ունէր։ Ղարաքիլիսան, որ մի ժամանակ, նիւթապէս և բարոյապէս փայլում էր, այնպէս որ ամբողջ Փամբակին նախանձելի էր դառել, թէ դպրոցի բարեկարգութեամբ, թէ թատրօնական ներկայացումներով, թէ առևտուրի յաջողութեամբ, այժմս մի ամենահասարակ գիւղի տխուր պատկեր է ներկայացնում»

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են։ «Մեր քաղաքի փողոցների կեղտոտութեան չափը անցել է։ Հողացող չը կայ. ինչ կը լինի այնպիսի քաղաքների դրութիւնը խօլերայի նման տարափոխիկ հիւանդութիւնների ժամանակ։ Փողոցներում լապտերներ համարեա չը կան։ Շրջմոլիկ Թուրքերի պատճառով ժամը 9-ին վտանգաւոր է անցնել այստեղի ամենայայտնի փողոցով անգամ։ Ժամանակ է վերջապէս ուշադրութիւն դարձնելու այդ բանի վրա»

ՇՈՒԼԱՒԵՐԻՑ մեզ գրում են։ «Մեր գիւղը աննախանձելի դրութեան մէջ է, ոչ միայն հասարակական գործերի ընկած լինելու պատճառով, այլ և տնտեսական կողմից։ Գիւղացիներից շատերը ճնշվում են պարտքերի տակ։ Պարտքերի պատճառով ընտիր այգիները ծախվում են չնչին գընով։ Շուլաւէրի մօտ գտնվող գերմանաբնակ Եկատերինֆելդ գիւղը նորերումս մի մեծ հող գնեց, որը արժէ մինչև երեսուն հազար րուբլի»

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ մեզ հաղորդում են հետեւեալը։ «Այստեղի գերեզմանատունը բոլորովին կից է եկեղեցուն. քանի մի անգամ խօսք է եղել ժողովրդի մէջ գերեզմանատունը առանձնացնելու, բայց այդ կարեւոր բանը մինչև օրս չէ գործադրվել։ Այստեղ դեռ շարունակվում է այն վնասակար սովորութիւնը, որ հանգուցեալին երկար

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀՈՂԱԳՆՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ ՄԻ ՔԱՆԻ ԳԼՈՒԽ

Հողագնտի և նրա վրա ապրող կենդանի էակների պատմութիւնը 'ի սկզբանէ բոլոր լուսաւորեալ մարդիկների անդրանիկ զաւակն էր։ Ամեն փոքր ի շատէ զարգացած մարդու համար հետաքրքրելի է շրջապատող բնութեան պատմութիւնը։ Ուստի փորձենք այստեղ, որչափ լրագրի սահմանաւոր շրջանակը թոյլ կը տայ, նկարագրել մեր մոլորակի կեանքը և այն շրջանը, որի մէջ նա պտըտում է։

Հողագնտի հետ ծանօթացնող գիտութիւնը, իր ընդարձակ նշանակութեամբ, ֆ ի զ ի ք ա կ ա ն աշխարհագրութիւնն է, որը ստորաբաժանվում է հետեւեալ մի քանի խոշոր բաղբոջների։

Բոլոր տեղեկութիւնները, որոնք վերաբերում են հողագնտի միւս երկնային գնտերի հետ ունեցած դիրքին, կազմում են կ օ ս մ օ գ ր ա ֆ ի ա տ ի ե զ ե ր ա գ ր ո ւ թ ի ւ ն։ Այս գիտութիւնը իր հիմնական սկզբունքները վեր է առել մէկ այնպիսի գիտութիւնից, որը ճշգրտութեամբ միայն մաթեմատիկային է խոնարհվում, ա ս տ ղ ա բ ա շ խ ո ւ թ ի ւ ն ի ց *)։ Տասն և եօթներորդ դարի յայտնի անգլիացի գիտնական Նիւտոն գտաւ ծանրականութեան կանոնը և աքանչելի հանճարով հաշւեց երկնային մարմինների շրջագարձութիւնները, ստեղծեց մի գիտութիւն, որ կանգնեցաւ մաթեմատիկայի շարքում և սրա պէս ընդունակ եղաւ ապագայի ու անցեալի մասին դրական տեղեկութիւններ տալ **)։

Մեր մոլորակի գաղանման փաթեթի, այսինքն մթնոլորդի մէջ փոփոխութիւններ տարածող երևոյթներով զբաղվում է մ ե տ է օ ր օ լ օ գ ի ա-օդերևութաբանութիւնը։

Հողագնտի և ևս առաւել նրա կեղևի ներքին կազմութիւնը, զարգացումը և կերպ կերպ փոփոխութիւնները ուսանում է գ է օ լ օ գ ի ա-երկրագիտութիւնը։

Ջրային աշխարհը և այն երևոյթները, որ ծագում են Պօսէյդօնի կախարդական եռեժանիի զօրութեամբ, կազմում են ինքնուրոյն գիտութիւն օ կ է ա ն օ գ ր ա ֆ ի ա-ովկեանագրութիւն։

Այդ բողբոջներից մէկն էլ հ ո ղ ա յ ի ն մ ա գ ն ի ս ա կ ա ն ո ւ թ ե ա ն ո ւ ս ո ւ մ ն է. սա ամփոփում է իր մէջ այն երևոյթները, որ պայմանաւորում են մագնիսական սլաքի դառնալը դէպի հիւսիսային բևեռը։ Հողային մագնիսականութեան տակաւին անմեկնելի զօրութիւնով վաղուց արդէն օգտվում են նաւորդները։ Մի քանի գիտնականներ այս երևոյթի հետ կապում են հիւսիսայգը, որ դեռ ևս ներկայացնում է մի խորհրդաւոր տեսարան, որի վերաբերութեամբ շնորհքով հիպօթէզա անգամ չունենք։

Եւ վերջապէս, բ ի օ լ օ գ ի ա-կ ե ն ս ա խ օ ս ո ւ թ ի ւ ն, որ ուսանում է բուսական և կենդանական թագաւորութիւնների զարգացման պատմութիւնը հողագնտի վրա ժամանակի ու տարածութեան մէջ, սկսած նրա կազմվելուց։ Այժմեան կենդանիների մասին խօսում է զ օ օ լ օ գ ի ա-կ ե ն դ ա ն ա բ ա ն ո ւ թ ի ւ ն ը և բոյսերի մասին բ օ տ ա ն ի կ ա-բ ո ւ ս ա բ ա ն ո ւ թ ի ւ ն ը, իսկ բրածոյ քարանիւթերը, այսինքն այն տունկերը և կենդանիները, որոնք ապրել ու թաղվել են մեզանից շատ հեռաւոր դարերում, քննվում են պ ա լ է օ ն տ օ լ օ գ ի ա յ ի - հ ն ա բ ա ն ո ւ թ ե ա ն մէջ։

Մօտադոյն և հետեւաբար ծանօթանալու համար մեր մոլորակի հետ, հարկաւոր է սկսել այն շըրջանից, որում նա մի չնչին հիւլէ է, և ապա դառնալ դէպի հողագնտի կազմվելը։

Մեր մոլորակից օր և գիշեր երևող երկնային մարմինների հաւաքումը աստղագէտների համձարով բերած է մի ներդաշնակ համակարգութեան։ Բոլոր այդ մարմինները նոյնպէս գնտաձև են ինչպէս մեր հողը և գտնվում են յաւիտենական շարժման մէջ։

Այդ մարմինների գնտաձև լինելը բնագէտները համարում են իբրև ապացոյց, որ երբեմն նրանց դրութիւնը եղել է հեղանիւթ։ Ֆիզիկայում կայ օրէնք, որ հեղանիւթ մարմինը, թողած ազատ ինքըն իրան, առանց արտաքին արգելքների, ընդունում է գնտաձև կերպարանք *)։

Հռչակաւոր գաղիացի գիտնական Լապլասի մարդկութեան կտակած հիպօթէզային համեմատ, հողագունտը և միւս մոլորակները արեգակի բեկորներն են։ Արեգակը բոլոր այդ իր չորս կողմը պտտող զաւակներով կազմում է մէկ հ ա մ ա կ ա ր գ ո ւ թ ի ւ ն։ Մեր արեգակի համակարգութիւնը մէկ անհատ և սահմանափակ կազմուածք է, որ աժանցական մասն է մի ուրիշ աւելի մեծ երկնային մարմնի։ Տիեզերքում արեգակային համակարգութիւնների թիւը անվերջ է։ Մեր արեգակի ովիտան, որի մէջ հողագնտի գոյութիւնը հազիւ նշմարելի է, մի չնչին հիւլէ է միւս արեգակների համակարգութիւնների վերաբերութեամբ։ Այս համակարգութիւններն էլ ունեն իրանց ընդհանուր կենտրոնը, որտեղ գտնվում է իրանց ծնող մարմինը. և վերջապէս, այս մարմինը ունի իր մայրը, որ ստեղծվել է անվախճանութիւնից, անսահմանութիւնից, յաւիտենականութիւնից…….

Մեր մոլորակը, որ բաժանվել է արեգակից և, կեդրոնախոյս զօրութեան տակ պտտվելով, լողում է նրա շուրջը, սկիզբը կազմուած է եղել միայն գազանման և արտաշէկ տարրերից։ Պատկերական վերլուծութիւնը ապացուցանում է, որ արեգակը բաղադրված է մի և նոյն տարրերից, ինչ որ հողագունտը, այնքան որ արեգակում տարրերը գազանման դրութեան մէջ են։

Երկնային ծաւալը, ըստ մի քանի աստղագէտների, ունի միջակամ (—) 140° ջերմութիւն։ Ուստի նրա մէջ շրջող արտաշէկ գազանման գունտը, կորցնելով իր տաքութիւնը, մակերևոյթից սառչում էր և կազմում կեղև նախ հեղանիւթ և ապա աստիճանաբար կարծրացած։ Կարծրանալուց կեղևը սեղմվում էր աւելի և աւելի. պընդացած մասի ու հեղանիւթ կենտրոնի մէջ հաւասարակշռութիւնը խանգարվում էր շարունակ, ևս առաւել որ դեռ հաստատ կերպարանքից զուրկ կեղևի վրա նահանջում էր մի կողմից արեգակի, միւս կողմից լուսնի ծանրականութիւնը։

Այդ պատճառներից ներքին կրակահեղանիւթ, հրաշէկ զանգուածը տեղ տեղ ճեղքելով պնդացած կեղևը, դուրս էր հոսում այժմեան հրաբուղխների լաւայի նման և սահելով նրա վրայից փոքըր առ փոքր սառչում էր։ Այսպէս կազմվում էր գետնի առաջին բարձրավանդակ կերպարանքը։ Այդ հրաբուղխների *) կատաղած գործունէութեան հետ հաւասար գնում էր մակերևոյթի սառչելը։

Նկարագրած խառնակ դրութիւնից յետոյ, այդ զարհուրելի խառնակութեան ժամանակամիջոցից յետոյ, հողային կեղևը ընդունեց, վերջապէս, փոքր թէ շատ անշարժ վիճակ։ Ներքին բովանդակութիւնը համարեա դադարեցաւ թնդացնել հողային մակերևոյթը, որովհետև արդէն կազմվել էին նախաշէն արմատական հանքային տեսակներ՝ գրանիտ, պորֆիր, բազալտ։

Գոլորշիանման ջուրը ամպերի պէս անընդհատ ծածկեց նորածին գունտը դառնալով խոկոյն ահագին ովկիանոսներ մէկ բևեռից մինչև միւսը։

---

*) Չը լինի թէ աստրօնօմիայի հետ ընթերցողը խառնէ աստրօլօգիան-աստղանշմարութիւնը, որ ոչ յարաբերութիւն ունի առաջինի հետ, ոչ էլ գիտութիւն է, այլ քաղդէութիւն, այն է՝ աստղերի ընթացքներից մարդկային ճակատագիրը գուշակելը։

**) Թէ ինչ է նշանակում ճիշտ ասացված բառը գիտութեան վերաբերելով, հասկանալի է հետեւեալ նշանաւոր փաստերից. Նիւտոնի գտած կանոնի վրա հիմնվելով, Լէվերիէ հաշւել էր Ուրանոսի թեքումներից, որ որոշած տեղում պիտի լինի երկնային մարմին. և իրաւի այդ տեղ մի քանի տարից յետոյ գտնվել էր Նեպտոնը։ Այդպիսի մէկ օրինակ էլ էր պատահել աստղաբաշխայում Սիրիուսի մէկ անտեսանելի արբանեակի հետ, որի գոյութեան մասին ճիշդ հաշիւներ էր ներկայացրել Պէտէրս և որին վերջը տեսել էր Կլարկ։

*) Զ. օր. անձրևի կաթիլները։

*) Այդպիսի հրաբղխային երևոյթներ վաղուց նշմարել էին արեգակի վրայի անհարթութիւններում և անուանել գաղերէն protuberances.

ժամանակ, չատ անգամ մի քանի օր, պահում են եկեղեցում առանց ուչք դարձնելու նոյն իսկ հի-ւանդութեան տեսակի վրա։»

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են։ «Ղուբայի գետակի վրայ կամուրջը այնքան քայքայուել է, որ անհը-րաժեշտ է կարգին կերպով վերանորոգել։ Այստեղի հրէաները, որոնք բնակւում են առան-ձին թաղում, պարապում են գլխաւորապէս առև-տուրով, իսկ հրէայ կանայք կատարում են մեծ մասամբ աղախինների կամ լուացարարների պաշ-տօն հայոց և ռուսաց տներում։ Հրէաների մինչև 800 տուն են։ Մեծամասնութիւնը չքաւոր են։ Հրէայ առևտրականները գնում են մեծ մասամբ գորգեր և ուղարկում Բաթում, Շամախի։ Ցեղա-ցիները միշտ զարմանում են և չեն հասկանում թէ ինչու հին գորգերը աւելի թանգ և աւելի սիրով են առնում։»

—

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ մեզ գրում են։ «Այստեղ բնակ-վում է մի բազուեցի թուրք, որը իր հարստու-թեան չնորհիւ կարողանում է խաբել անմեղ օրիորդներին և բռնաբարել նրանց կուսութիւնը։ Ասում են որ նա այդ բանի համար հարիւրներ է է տալիս, և արդէն մի քանի հայ օրիորդներին թշուառացրել է։»

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ մեր թղթակիցը հաղոր-դում է մեզ հետևեալը։ «Մեր քաղաքը բաղկացած է 430 տուն հայ, և 900 տուն թուրք բնակիչնե-րից։ Ժողովուրդը չորս կարգի կարելի է բաժա-նել. առևտրականներ, արհեստաւորներ, ծառա-յողներ և մշակներ։ Քաղաքը թէ մտաւոր և թէ նիւթական կողմից խեղճ դրութեան մէջ է։ Առև-տուրի ներկայ ճգնաժամի ժամանակ առևտրա-կանները անչարժութեան մէջ են ընկել։ Ծառա-յողներն են այստեղի ինտելլիգենցիան կազմում, բայց դրանցից չատերը իրանց նուիրել են թղթա-խաղութեան։ Այստեղ չը կայ հասարակական ըն-թերցարան կամ գրադարան։ Աննախանձելի է արհեստաւորների դրութիւնը մտաւոր կողմից։»

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են։ «Ղուբայի չրջա-կայքում կան գիւղեր, որտեղ բնակվում են մահ-մեդականացած հայեր։ Դրանց մէջ մնացել են հայկական սովորութիւններ, անուններ, ծէսեր և այլն։ Նոյն իսկ գիւղերի անունները հայկական են, օրինակի համար, Ջօհրաբ-Քենդ, Արեանի-Եա-թաղ գիւղ։ Խինաչուղ և Խաչմազ գիւղերի մէջ կան չատ տապանագրեր հայոց տառերով և լե-զուով գրած։»

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են։ «Գաւառապետ խո-րիտոնովի տեղ նչանակվելու է գնդապետ Մորա-լին։ Շատերը յոյս ունեն որ նոր գաւառապետի չնորհիւ գէթ այժմ կը վերջանան յաճախ կրկնվող գողութիւնները, սպանութիւնները և կռիւները»։

—

Մեզ գրում են ՂՈՒԲԱՑԻՑ։ «Միխայլովսկա և Հավրա գիւղերում բացվել են ռուսաց դպրոցներ և ուսուցիչները արդէն եկել և իրանց պաչտօնի մէջ են մտել։—Այստեղ կազմվել է մի յանձնաժո-ղով, որը պէտք է քաղաքի տների տարեկան եկա-մուտների հաչիւները տեսնէ։ Նոր կանոնադրու-թեամբ տան վարձից՝ րուբլուն տասն կոպէկ է վերցնվում։»

—

ՍՈՒՐԱՄԻՑ մեզ գրում են։ «Այստեղի եկեղե-ցին աննախանձելի դրութեան մէջ է եկեղեցա-կան հոգաբարձութեան անհոգութեան պատճա-ռով։ Ժողովուրդը անտարբեր է դէպի եկեղեցա-կան գործերը։»

—

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐԻՑ մեզ գրում են որ այդտեղի հայոց երկսեռ ուսումնարանի վարժապետների խումբը արդէն կազմակերպված։ Ուսումնարա-նի հոգաբարձութիւնը յայտնելով որ և հայոց լե-զուի վարժապետն էլ արդէն վարձված է, խնդրում է այլ ևս նոր խնդիրքներով չը դիմել իրան։

—

Ինչպէս մեզ հաղորդում են ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ, քանի մի օր առաջ Ախտա և Ցանտանկա փոս-տային կայարանների մէջտեղ անյայտ չարա-գործներ սպանել են մի հայի։ Բանտարկված են մի քանի թուրք ֆուրգոնչիներ։ Նոյն թղթակիցը հաղորդում է մեզ։ «Ցեղխս մոտակայ գիւղերից մի-նում երկու քուրդ կռիւ են անում, միմեանց դէմ հրացան են արձակում և վիրաւորում են Նոր-Բայազէտցի մի հայի։»

—

ԱՐԴԱՆՈՒՋԻՑ ստացանք հետևեալ նամակը։ «Մեր գիւղաքաղաքը, որ 200 տուն հայ-կաթոլիկներից է միայն բաղկացած, կանգնած է մի զա-ռիվայրի վրա, որի ստորոտից հոսում է համանուն գետակը, որ և խառնվելով Ճորոխի հետ, թափ-վում է Սև ծով, Բաթումի մօտ։ Այդ զառիվայրի գագաթին կանգնած է հսկայանման մի բարձ-րաբերձ քարաժայռ, որի վերայի աւերակները ներկայացնում են հնօրեայ ամրոցի ամայի պատ-կերը, իր կիսափուլ աչտարակներով, պարիսպնե-րով, եկեղեցիով, և ջրամբարներով։ Տեղական աւանդութիւնը այդ բերդի չինութիւնը վերա-գրում է վրաց հռչակաւոր թագուհի Թամարային։ Սակայն հազիւ թէ կարելի է այդ աւանդութեան հաւատ ընծայել, ըստ որում Թամարան այնքան խոր քիչատակ է թողել ժողովրդեան մէջ, որ յարմար թէ անյարմար, հիմնաւոր թէ անհիմն, բոլոր հնութիւնը ժողովուրդը բացարձակապէս նրան է ընծայում։ Մեր կարծիքով Արդանուչի, Շավչէթի և Արգուինի բերդերը մի և նոյն դարի չինութիւններ են և աւելի հին են քան Թամա-րայի դարը։ Գուցէ սրանք կամ գէթ Արդանուչի բերդը արդէն կար այն ժամանակ երբ Վրաստա-նի վրա թագաւորող Բագրատունիք բնակվում էին Արդանուչում, այսինքն Թ. դարում։ Արդ Արդանուչի այդ քարաժայռի ստորոտում, զառի-վայրի վրա, այս օրերս հողի մէջ թաղված գտն-վեցաւ մի գեղեցիկ հնութիւն։ Սա մի զանգակ է որի երկայնութիւնը 1 արչին 3 վերչոկ է. իսկ բերանի տրամագիծը (diametre) 15 վերչոկ։ Զան-գակը կչռում է 12 պուդ։ Լեզուն, որ երկաթից է, մեծաւ մասամբ փտել էր. փտել էին նոյնպէս զանգակի վրայի երկաթեայ լծակն, և միջից անցուցած երկաթեայ օղակը։ Զանգակի զան-գուածի հաստութիւնը 1 վերչոկ է։ Զանգակի վրա երկու կարգ արձանագրութիւններ կան, ո-րոնց առաջին, վերի կարգինը բաւական անեղծ է մնացել. իսկ երկրորդը, ստորին կարգինը, տեղ տեղ խանգարված է։ Արձանագրութիւնը վրաց եկեղե-ցական խուցուրի սաված տառերով է։ Արխէ-օլօգիայի համար մի նոր գիւտ է սա, որի վեր-ծանութիւնից պատմութիւնը կարող է լուսաւոր-վել։ Տեղական կառավարութիւնը չարունակելով փորել, տալ այդ մի և նոյն տեղը, գտաւ 4 հատ երկաթեայ թնդանօթի գնտակներ, որոնց կեղևը նոյնպէս սկսած է փտել։ Գնտակներն իւրաքան-չիւրը կչռում է 10—12 ֆունտ։ Եթէ այդ բերդն և չրջապատն ուսումնական հետազօտութեան են-թարկվի, յոյս ունենք, որ հնագիտութիւնը հետա-քրքրական գիւտեր կանէ»։

—

ՄՕԶԴՕԿԻՑ մեզ գրում են. «Առևտուրի անկ-ման և տնտեսական ճգնաժամի վրա գանգատվե-լը այստեղ ընդհանուր է։ Բայց, տարաբաղդա-բար, չը նայած այդ բանին, էլի երեկոյեանները կլուբում, կամ մասնաւոր տներում չատերը թըղ-թախաղութեամբ են անցկացնում ժամանակը։ Տի-կիններից, օրիորդներից չատերն անգամ ազատ չեն լոտօ խաղալու սովորութիւնից»։

—

Մեզ հաղորդում են հետևեալ տեղեկութիւննե-րը ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ քաղաքից։ «Քաղաքումս մին-չև 600 հոգի հայեր կան։ Կեանքը Եկատերինոդա-րում բաւական թանգ է, մանաւանդ բնակարան-ները, միայն բանջարեղէնն է, որ աչքի է ընկնում իր սաստիկ աժանութեան պատճառով։ Այժմ այստեղ և չրջակայքում կովերի և եզների մի տեսակ ցաւ կայ, թէև քիչ են սատկում։ Սեպտեմբերի կէսն է, բայց աչնանային անձրևնե-րը սկսել են արդէն տեղալ ամբողջ օրերով»։

—

ՇԱՄԱԽՈՒ գաւառից մեզ գրում են։ «Գիւրջի-ւան գիւղը մասնաւոր բէկի սեփականութիւն է, որին գիւղացիք ծանր հարկ են վճարում։ Գիւղա-ցիների գլխաւոր պարապմունքը գինեգործութիւն է. հողի մեծ մասի վրա խաղողի որթեր են տնկ-ված։ Որթերը երկար ձողերի վրա են յենվում, որով տարբերվում են Երևանի և Բագուի կողմի որթերի պահպանվելուց։ Երևանի կողմը, որթը, ինչպէս յայտնի է, փռվում է հողի վրա և ջրվի է, ձմեռը վազերը դնում են հողի տակ, որպէս զի ցուրտը չը դիպչի, քանի որ Երևանի ձմեռը խիստ է։ Բագուի կողմը վազերը նոյնպէս փըռ-վում են աւազի վրա, բայց ձմեռը հողի տակով չեն անում և աճում են առանց ջրվելու, որով նմանվում են Գիւրջիւանի կողմերի որթերին։ Այստեղ գինու խաղողը մի տեսակ սև, մանր պտուղներ ունի։ Պատմում են, որ այստեղ գի-նուն աւելի սև գոյն և դառնութիւն տալու հա-մար մէջը խինդեղն (կանդալաչ) սաված բոյսի ջուրն են խառնում։ Գիւրջիւանի և սրա մօտի Հինչաւ գիւղի գինին մեծ հռչակ է վայելում վերջին տարիներս։ Ասում են որ այդ գինին իր յատկութեամբ եթէ ոչ գերազանց է նոյն գաւա-

---

Հողագնտի անցեալը կամ ապագան քննելիս, դրական գիտութիւնը դիմում է մի և նոյն կա-նոններին, մի և նոյն օրէնքներին, որ նա նկա-տել է բնութեան ժամանակակից փոփոխութիւն-ներում։ Մենք երբէք չէինք գիտենայ, ինչ տար-րերից են բաղկացած արմատական տեսակները, ինչ փոփոխութիւնների են նրանք ենթարկվել, եթէ հազարաւոր տեղերում գետինը ճեղքված չը լինէր թէ բնական պատճառներից (ձորերում, գետերի և ծովերի ափերում և այլն) և թէ արուեստա-կան (տունէլներում, հորերում, ճանապարհներում և այլն), որոնցից քննողը օգուտ է քաղում։ Ցի-չած երևոյթների չնորհիւ հողագնտի պատմութիւ-նը աւելի և աւելի պարզուելով, կանգնեցաւ հաս-տատուն հիմքի վրա։ Երկրագիտութիւնը ևս առա-ւել սկսեց հարստանալ միկրոսկոպի—խոչորացոյցի գիւտից յետոյ։ Սա ցոյց է տալիս հողի միջի ա-մենափոքր մասնիկների, կենդանիների (միկրոօր-գանիզմների) կազմուածքը, խոչորացնելով առար-կան մինչև 7,000 անգամ։

Արմատական տեսակները, ենթարկվելով մա-սամբ ջրի աւերիչ զօրութիւններին, մասամբ էլ մթնոլորտի փոփոխութիւններին, որոնց պատճա-ռը տիեզերական չրջանումն է, փչրվում էին, գետնի կերպարանքն էլ այլանդակվում էր։

Այդ հեռաւոր ժամանակին են յատկացնում օր-գանական կեանքի ծագման առաջին ճառա-գայթները։ Բայց այդ պէրիօդի կենդանի մար-մինները դեռ այնպէս հասարակ ձևի էին, որ ի-րանց կենսական դրութիւնով հազիւ էին զա-նազանվում հանքային մարմիններից։

Այդ հազիւ հազ կեանքի նչոյլ ունեցող էակ-ների մէջ անկարելի է բաժանել բուսական յատկութիւնները կենդանականներից և միմիայն հետևեալ ժամանակամիջոցում աչխարհ են տես-նում ամենահասարակ կենդանիների և բոյսերի ձևեր։

Բիօլօգիայում ընդհանուր կանոն կայ, որ մէկ որոչ ձևի աճելու և բազմանալու համար հարկա-ւոր են այս գլխաւոր պայմանները. որ կլիման լինէր իրանց օրգանիզմին յարմար բարեխառն, որ իրանց մատչելի ուտելիքում պակասութիւն չը լինի, և որ ուրիչ աւելի զարգացած և կատա-րելագործված կազմուածքի ձևեր իրանց հաչ-ւով չապրեն։ Ցայտնի է նոյնպէս, որ մանր օր-գանիզմները աւելի չուտ և աւելի չատ են տա-րածվում, քան թէ խոչորները։ Երբ այդպիսի յա-ջողակ պայմաններ առաջ չէին գալիս, այս կամ այն ձևի իչխանութիւնը հաստատվում էր. սերունդ-ներ մէկը միւսից յետոյ փոխվելով, թողնում էին զգալի հետքեր։ Այն հողը, որի մէջ նրանք գոյա-ցան և թաղուեցան, կազմեց առանձին կարգ, որ անչուչտ կարող էր տեղաւորվել միայն արմատա-կան տեսակների վրա *)։

Նայելով թէ ինչ պատճառներից էին փոխվում՝ ջերմութեան աստիճանը հողագնտի երեսում, ջրի ու ցամաքի յարաբերութիւնները, ստորերկրեայ հրաբղխային զօրութիւնը—նրանց համեմատ փոր-գանում էր և օրգանական կեանքը։ Այս երև-ւոյթների ամեն մի նոր չարուածքը ստեղծում էր և նոր չրջան, նոր դար։ Մի քանի այդպիսի դար կազմում են առանձին գէօլօգիական պէրիօդ **) և որ և է լեռնային չերտի հասակը իմանալու համար որոչում են նրա համեմատական դիրքը միւս չերտերի հետ և ապա նրա զարգացման տևողութեան ժամանակամիջոցը։

Գէօլօգիական չրջանների վրա գաղափար տա-լու համար կամենում ենք նկարագրել պալէօզօեան պէրիօդի քարածուխի դարը, որ բնագէտների հաս-տատութեամբ այսպէս է ներկայացվում. աչխար-հագրական քարտէզը չատ հասարակ կերպով ցոյց է տալիս, որ այն ժամանակ հողը ծածկված էր ջրով. միմիայն տեղ տեղ փռված էին մեծ կղզի-ներ, որոնց վրա տրօպիկական կլիման տիրում էր մի բևեռից մինչև միւսը։ Կենդանական թագա-ւորութեան ներկայացուցիչներն էին տզրուկները, այժմեաններից աւելի անճոռնի ու զարհուրելի ձկներ, միջատներ, և ստորին օրգանիզմներ, մինչ-դեռ կաթնասուններ և թռչուններ չը կային։ Ա-ռատապէս զարգացել էին բոյսերը, որոնց ձևե-րից այժմ չէ գտնվում հողագնտի ոչ մի կէտում։ Այդ բոյսերից է գոյացել քարածուխը։ Ահագին քարածխային չերտերը, որոնք անխնայ ծախսվում են Անգլիայում, Բէլգիայում, Ամերիկայում և ու-րիչ երկրներում, գոյացել են այնտեղ, որտեղ և բուսնել են իրանց ծնող բոյսերը։ Այն ժամա-նակվայ լանդչաֆտները չատ տխուր կերպարանք պիտի ներկայացրած լինէին, որովհետև բարակ ու բարձր ծառերը զուրկ էին միչտ տերևներից և ծաղիկներից, երբէք թռչունների երգը չէր լըս-վում անտառներից և վերջապէս բնութեան ա-մենաբարձր արարածի, մարդու, իզ ու թօզը չը կար *)։

Երևելի Բիչօֆ հաչուել է, որ հարիւրամեայ ան-տառը (թեղօչ ծառից), եթէ դառնայ քարածուխ, կը կազմէ միայն մի խաւ 16 միլլիմետր (մօտա-ւորապէս կէս սաժէնի 1,000-րդ մասը) հաստու-թիւնով և որ այդ հաչւին համաձայն Սաար գե-տի (Գերմանիայում) ջրագնացի քարածուխի գո-յանալու համար հարկաւոր է եղել 1,004,177 տարի։

Այս միայն քարածուխի դարն էր, այսպէս դա-րեր, ինչպէս վերևը նկատեցինք, փոխվել են մէ-կը միւսից յետոյ և քանի դարերը մեզ մօտենում էին, այնքան նրանց կենդանի էակները զարգա-նում, կատարելագործվում էին։

Բոյսերից, միջատներից ու սողուններից յետոյ հողագնտի վրա առաջ են գալիս թռչուններ և կաթնասուն կենդանիներ։ Սրանք այնպէս բազ-մանում են, որ գոյութեան համար կռիւը մի քա-նի աւելի թոյլ կազմուածքով ձևերին կենսական բեմից հեռացնում է։ Կաթնասուններից արդէն մի քանի ձևեր բոլորովին ջնջվել են **), մի քա-նիսն էլ փոքր առ փոքր սկսում են նուազա-նալ *)։

Այժմեան հողագնտի դարը պատկանում է գըլ-խաւորապէս կաթնասուններից ամենազարգացած օրգանիզմ ունեցողին մարդուն, որի ապագան այնքան փայլուն է, որքան նրա տիրապետութիւ-նը նոր լինելով ունի ամենազօրեղ ոյժերի գրա-ւականներ։

Դեռ հազարաւոր տարիներ կանցնեն մինչև որ մարդը այն աստիճան կերպարանափոխվի (ֆիզի-կական և հոգեկան յատկութիւններով), որ իր այժմեան դրութեանը նման չը լինի։ Բայց թէ կենսական աղիւսակի վերջին աստիճանը տիրողը միայն մարդը պիտի լինի, այդ հիմք չունենք հաստատելու։

Հիմա միայն այնքանը կարելի է գուչակել, որ ով որ լինի այդ էակը, այնու ամենայնիւ նա էլ այնպէս կը թաղուի հողագնտի կեղևի մէջ, ինչ-պէս նրա նախորդները, որովհետև կեանքը ան-չուտ պիտի վերջանայ։ Գիտութիւնը արդէն ունի փաստեր, որ ջուրը և օդը պիտի կազմեն իրանց տարրերից անչարժ միաւորութիւններ հողագնտի ահագին կեղևի հետ։ Այն ժամանակ մեր մոլորա-կի վրա կը տիրէ այն լռութիւնը, այն գերեզմա-նային լռութիւնը, որը յատկանիչն է լուսնի և գուցէ հարիւրաւոր միւս գնտերի։

Հողագնտի այդ մարած դրութիւնը մարդկային դիակի նմանութիւնը կը լինի և նա էլ նոյնպէս փը-չրվելու, ջնջվելու է ինչպէս բոլոր դիակները։ Ջրի սակաւութիւնից կը ճեղքվի գետինը, ճեղքերը կը մեծանան ուղղվելով դէպի կենտրոնը և մի ժամա-նակ գունդը կը ջարդվի անհամար կտորների, կտորները կը տարածվեն երկնային ծաւալում, կընկնեն միւս գնտերի վրա, ինչպէս մէտէօրները և օդաքարները ընկնում են այժմ իրան վրա։

Գր. Տգր.

---

*) Ջոր օր. կաւիճի սարեր. միկրօսկօպը կաւի-ճի մէջ ցոյց է տալիս մանր կենդանիների մաս-ներ, խեցիներ, զաղաչակուրներ և այլն։

**) Այդ պէրիօդներն են. ա. ազօեան (կեան-կից զուրկ), բ. պալէօզօեան (հին կեանք), գ. մէ-զօզօյեան (միջին կեանք) և դ. կայնօզօեան (նոր կեանք)։

*) Կովկասեան մուզէյի (Թիֆլիսում) ներքևի յարկում պատերի վրա կախարած կան պատկեր-ներ, որոնք ներկայացնում են զանազան դարե-րի բնութեան լանդչաֆտներ, կենդանիներ, բոյ-սեր։

**) Կենդուրուի ազգակիցներից։

*) Աւստրալիայում բնակող իժ և ցակեղ, ո-րոնց օրգաններից մի քանիսը պատկանում են կաթնասունների կազմուածքին, միւսները թըռ-չունների։ Սրանց էլ կարելի է տեսնել յիչած մուզէյում։

ուի Մաղրասայի յայտնի գինուց, գոնէ նրան հաւասար է: Խաղողը այժմ շուտով կը քաղվի. այժմ գինու մաղանդան այստեղ 17—18 րուբլի է բեռը: Վար ու ցանքը արդէն սկսված են: Աշունքը սկսվելուն պէս սկսվել են և հարսանիքները: Հարսանեաց ուրախութիւնը մեծ մասամբ տեւում է երկու օր: Առաջին օրը առաւօտից երգում, խմում, մենամարտում են և այլ ուրախութիւններով են անցկացնում, իսկ երկրորդ օրը պսակը ցերեկով է կատարվում: Երկու օր շարունակ զուռնայի ձայնը և ուրախութեան աղաղակներ են լսվում: Այստեղի կանանց մասին այնքան կարելի է, ասել, որ նրանք Թուրքի ձեւով են հագնվում, ծածկում են դէմքը չադրաներով, տղամարդկանց հետ չեն համարձակվում խօսել, մինչև անգամ նրանց երեւալ: Գիւղացիների ասելով Գիւրջիւանի բնակիչները շատ վաղուց, պարսիկների արշաւանքի ժամանակ գաղթել են այստեղ Վրաստանի Կախէթի կողմերից, իրանց հետ այնտեղից բերելով և խաղողի որթը: Լեզուի մէջ վրացերէն այլ ևս մի խօսք չէ մնացել. խօսում են Շամախու բարբառով: Գիւրջիւան անունը գիւղը գուցէ ստացել է նրանից, որ Վրաստանից գաղթականներ են (գիւրջի նշանակում է վրացի): Որքան մեզ յայտնի է Կախէթումն էլ Գիւրջիւան անունով մի գիւղ կայ: Գիւղի ուսումնարանի շէնքը կիսատ է, այս տարի հազիւ թէ աւարտվի: Գալ տարվանից մտադիր են բանալ ուսումնարանը, իսկ առ այժմ մանուկները գնում են կարդալու՝ Շամախի, նոյն իսկ Բագու: Գիւղը հարուստ է և բաղկացած է մօտ 200 տնից»:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են Թագիևի նաւթավէժ շատրվանի մասին հետեւեալը: «Սեպտեմբերի 18-ին, Թագիևվի նաւթահանքում, որ գտնվում է քաղաքից դէպի հարաւ 3 վերստ հեռաւորութեան վրա, յայտնվել է ամենահարուստ նաւթավէժ շատրվանը, որ խփում է 32 սաժէն բարձրութեամբ 12 դյմաւոր խողովակից: Նաւթից առաջացած գազը տարածվելով մթնոլորտի մէջ, ամբողջ Բագուն նաւթի թեթեւ շողով ծածկվեցաւ: Խճած փողոցները նաւթի անձրևից սև բծերով ծածկվեցան, բացի այս 4 վերստ հեռաւորութեամբ Սև— քաղաքից մարդկանց աչքերն են ծակծակվում, շորերը ապականվում: Զունենալով հարկաւոր շտեմարաններ, նաւթը թափվում է ծովը և ծածկում է ջրի մակերևոյթը սև շերտով: Մի ժամում շատրվանը վիժում է 30,000 պուդ, հետեւապէս օրական 720,000 պուդ: Բարեբաղդաբար սեպտեմբերի 20-ին քամին փոխեց իր ուղղութիւնը և սկսեց հեռացնել քաղաքից նաւթի գազային ծանր հոտը»:

—

Մեր թղթակիցը հաղորդում է մեզ ԲԱԳՈՒԻՑ հետեւեալը սեպտեմբերի 20-ից: «Այսօր, սաստիկ քամու ժամանակ, յանկարծ հրդեհ յայտնվեցաւ Լալայեանցների շինութեան մէջ: Այրվեցան երկու հասարակ կրպակներ: Բարեբաղդաբար հրդեհը ցերեկով էր յայտնվել, այնպէս որ շուտով կարողացան կրակը հանգցնել, ապա թէ ոչ մեծ վընասներ կառաջանային, աչքի առաջ ունելով հրաշէջ օրինաւոր մեքենաների բացակայութիւնը»:

—

Հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդում են մեզ ԱՐԴԱՀԱՆԻՑ, սեպտեմբերի 20-ից: «Այստեղ թէև ցրտերը սկսվել են, սակայն մինչև սեպտեմբերի 15-ը չէր կարելի ասել, որ մեզանում արդէն ձմեռ էր սկսվել: Բայց ամսիս 15-ին, երեկոյեան պահուն սկսեց ձիւն տեղալ և գուցէ մի քանի օրից յետոյ Արդահանից դէպի Օլտի տանող ճանապարհը փակվի և դրանով կը դժուարանայ այդ երկու քաղաքների մէջ հաղորդակցութիւնը: Բայց, չը նայելով որ այժմ մեզանում ձմեռը արդէն սկսված է, մթերքների գները, այնու ամենայնիւ շատ արժան են: Հացի $2^1/_2$ փութը, լաւ տեսակից, արժէ 5 կոպէկ, տաւարի միս փութը 4 կոպ., ոչխարինը 5—6 կոպէկ: Ամսիս 17-ին, գիշերվայ ժամի 11-ին, զգալի եղաւ Արդահանում երկրաշարժի մի հարուած, 2 րոպէի տևողութեամբ: Փողոցները մեր քաղաքում լաւ չեն լուսաւորվում, լապտերները անկանոն են վառվում և այն լապտերներն են վառվում միայն, որոնք գտնվում են քաղաքիս ունեւոր դասակարգի տների առջև և նոյնպէս կամուրջի վրա: Մեզանում յոյս չը կայ դպրոցների բացման. ոչ ոք այդ մասին չէ մտածում և չէ հոգում»:

—

Ներկայումս ՕԴԷՍՍԱ հիւր է եկած Փարիզից, ինչպէս հաղորդում են ռուս լրագիրները, Փարիզի համալսարանի մաթեմատիկայի պրօֆէսօրի օգնական, օրիորդ Լիւբօվ Բօրտնիկէր ազգանունով: Օրիորդը դեռ ևս 26 տարեկան է և օդէսացի է: Նրա մասնագիտութիւնը մաթեմատիկա լինելով, Փարիզի համալսարանը թոյլ է տուել նրան պատրաստել չորս տարվայ ընթացքում մի դիսէրտացիա այդ առարկայից, նշանակելով նրան տարեկան 4000 ֆրանկ թոշակ: Բայց օրիորդը դիտաւորութիւն ունի ներկայացնել իր դիսէրտացիան (ուսումնական հետազօտութիւնը) արդէն մի տարուց յետոյ: Օդէսայի «Одеск. Листокъ» լրագիրը յիշեցնում է որ դա արդէն երկրորդ օրինակ է որ ռուս կինը մասնագէտ է մաթէմատիկայի մէջ: Առաջինն է տիկին Կովալէվսկի, որ մաթեմատիկայի պրօֆէսօր է այժմ Հելզինգֆօրսի համալսարանում:

—

Թիֆլիսի նահանգական ճարտարապետ Գրիգոր Սօլօմոնիչ Աբեսօլօմով խնդրում է մեզ յայտնել որ «Մշակի» № 108 մէջ տպված լուրը, իբր թէ նա նուիրել է Թիֆլիսի Արհեստաւորայ Միքայելեան դպրոցին 5000 րուբլու գումարը, սխալ է: Այդ ոչ թէ Գրիգոր Սօլօմոնիչ Աբեսօլօմովն է ընծայել յիշեալ դպրոցին 5000 րուբլու գումարը, այլ այդ գումարը նուիրել է Արհեստաւորաց դպրոցին պարոնի եղբայրը, դէյստվիտէլնի ստատսկի սօվէտնիկ Իվան Սօլօմոնիչ Աբէսօլօմով: Խնդրում ենք այն լրագիրներին, որոնք արտատպել են իրանց էջերում մեր առաջվայ լուրը, արտատպեն այժմ և այդ հերքումը:

—

Ինչպէս մեզ գրում են, սեպտեմբերի 22-ին, ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻ ամբողջ գաւառը ծածկվեցաւ ձիւնի սպիտակ սաւանով: Մի քառորդ արշին բարձրութեամբ ձիւնի տակ մնացին խեղճ հողագործների մի քանիսի դեռ չը քաղած արտերը և համարեա բոլորի կալերը, որովհետև շատերը դեռ չէին աւարտել կալսելը: Այժմ, ամսիս 26-ին, սկսում է եղանակը լաւանալ, և յոյս կայ դարձեալ որ կարելի կը լինի շարունակել կալսել: Հիմա ցորենի խալվարը ծախվում է Նոր-Բայազէտում 17 րուբլի, գարին 9 ր., ալիւրը 23 ր., հալած իւղի լիտրը (12 ֆունտ) 2 ր. 70 կոպ., ձէթի պուդը 2 ր. 60 կ.: Տեղական առևտուրը աննախանձելի վիճակի մէջ է:

—

ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ գրում են: «Սեպտեմբերի 22-ի գիշերը անձրևելուց յետոյ մեծ մեծ քուլաներով սկսեց ձիւնել. բաւական քանակութեամբ ձիւն էր եկել, թէև գետնին չէր նստում, այլ եկածը անմիջապէս հալվում էր: Զը տեսնված բան է՝ Ագուլիսում ձիւն սեպտեմբեր ամսին: Պէտք է նկատել, որ վերջին 10—15 տարիներում մեծ փոփոխութիւն է նկատվում մեր կողմերում եղանակի մէջ: Առհասարակ նկատվում է որ ամբողջ Անդրկովկասի կլիման փոքր առ փոքր խստանում է»:

—

«Новое Обозрѣніе» լրագիրը հաղորդում է որ Կովկասեան զինուորական նահանգական դատարանը, քննելով 25—27 սեպտեմբերին պրապօրշչիկ Շէնինգի գործը, որ մեղադրվում էր արքունի փողերի վատնելում և պաշտօնական թղթերի կեղծելում, արդարացրեց Շէնինգին:

—

ՂՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են սեպտեմբերի 24-ից որ այստեղ եղանակը ցուրտ է և անձրևային, իսկ քաղաքից դէպի արևմուտք գտնվող Շահդաղ կոչված սարը արդէն ձիւնով է ծածկվել: Ասում են որ ձիւնը եկել է և մօտակայ Խինալըգ գիւղում, այնպէս որ տեղական բնակիչները մեծ վընաս կը կրեն, չը կարողանալով իրանց վար ու ցանքը շարունակել:

—

Դիմում ենք մեր բոլոր թղթակիցներին և աշխատակիցներին և խնդրում ենք գիւղերի, սարերի, քաղաքների թաղերի անունները և առհասարակ ամեն տեսակ յատուկ անունները, նոյնպէս ժողովրդական որ և է ասացուածները և տերմինները որոշ և պարզ գրել խմբագրութեանն ուղարկվող թղթակցութիւնների, յօդուածների և լուրերի մէջ: Առհասարակ խնդրում ենք որոշ և պարզ գրել, բայց մանաւանդ այլ և այլ տեղական անուններ:

—

Սեպտեմբերի 26-ին կայացաւ Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը: Ներկայ էին մինչև 20 անդամ, և նոյնքան էլ կողմնակի անձինք: Նիւթական գործերը վերջացնելուց յետոյ ժողովը լսեց պ. Ա. Արասխանեանի զեկուցումը «Նուխու և Ղարաբաղի մետաքսագործութեան» մասին: Պ. Արասխանեան իր աշխատութիւնը բաժանել է չորս մասի: Առաջին մասի մէջ, որը այդ օրը կարդաց, պարոնը մի յառաջաբանից յետոյ՝ խօսեց այն յառաջադիմութեան վրա, որ արել է մետաքսագործութիւնը վերջին երեք տարվայ ընթացքում, և թէ ինչ դրութեան մէջ է Նուխու և Ղարաբաղի մետաքսագործութիւնը: Մետաքսագործութիւնը վերջին երեք տարվայ ընթացքում բաւականին առաջադիմել է: այդքան ժամանակամիջոցում մետաքսագործութիւնը լաւացել է թէ քանակութեան և թէ յատկութեան կողմից և հիմնվել են ումէ գործարաններ: Զեկուցանողը վերին աստիճանի մանրամասնութեամբ նկարագրեց մեր երկրի մետաքսի գործարանների տեսակները և կազմակերպութիւնը: Ապա խօսեց բօժօժների տեսակի, նրա չորացնելու, ջոկելու և թել քաշելու մասին: Զեկուցման մեծ մասը նուիրած էր թել քաշելու գործողութեան նկարագրութեանը: Ընդհանրապէս զեկուցումը կատարեալ էր մանրամասնութեան կողմից, իսկ թէ որքան այդ մանրամասնութիւնները նպաստեցին ամբողջ հարցի պարզելուն ունկնդիրների համար,—այդ կերեւայ մեծ մասամբ զեկուցման չորս մասի կարդալուց յետոյ միայն, որովհետև, շատ կէտեր, որոնց մասին հարցմունքներ եղան ժողովականների կողմից, կը պարզվեն միայն միւս մասերի կարդալուց, ինչպէս նկատեց մի քանի անգամ ինքը պ. զեկուցանողը:—Մետաքսագործութեան հարցը պ. Արասխանեանը ուսումնասիրել է 1885 թւին, երբ պետական կալուածների մինիստրութեան լիազօր ներկայացուցչի յանձնարարութեամբ ճանապարհորդել է Նուխու և Արէշի գաւառներում պետական գիւղացիների տնտեսական կեանքը հետազօտելու համար, և 1886 թւին, ամառը իր ճանապարհորդութեան ժամանակ: Պ. Արասխանեանի հետաքրքիր զեկուցման միւս մասերը նուիրված կը լինեն մետաքսի առևտուրին, բանւորներին, նրանց վարձին և ուրիշ ուշադրութեան արժանի խնդիրներին: Ցանկալի է, որ պ. Արասխանեանի այդ աշխատութիւնը տպագրվի, որքան կարելի է շուտ, Գիւղատնտեսական ընկերութեան հրատարակութիւնների մէջ, և եթէ կարելի է նոյն իսկ տեղական գլխաւոր լեզուներով:

—

Ամսիս 28-ին, Բարեգործական Ընկերութեան ընդհանուր ժողովը չը կայացաւ, անդամների կանոնով պահանջած թւով ներկայ չը լինելու պատճառով: Ժողովը պէտք է սկսվէր ժամը 11-ին, իսկ ժամը 12-ին ներկայ էին, բացի նախագահից և քարտուղարից, միայն չորս անդամ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՆԵՐԱԼ ԿԱՈՒԼԲԱՐՍ ԲՕԼԳԱՐԻԱՅՈՒՄ

—

Սեպտեմբերի 14-ին գեներալ Ն. Վ. Կաուլբարս մտաւ Սօֆիա ռուսաց կառավարութեան հրամանով՝ կատարելու իրան յանձնած պարտականութիւնները: Այդ օրից անցել է 13 օր: Ամենայն օր հեռագիրը մեզ բերում է զանազան բովանդակութեան, և զանազան տրամադրութեան հեռագիրներ: Գործում է բօլգարական խնամակալութիւնը, գործում է դիպլօմատիան, վճռական ընթացք է տուած ռուսաց քաղաքական գործունէութեանը.—բայց և այնպէս Բօլգարիան շարունակում է օրից օր տխուր և աննախանձելի վիճակի մէջ ընկնել: Իշխան Ալէքսանդր հեռացած, դիտում է հեռուից այն բոլորը, ինչ որ տեղի է ունենում այն երկրում, որի անուան համար նա ինքը մի քանի ժամանակ առաջ պատերազմ էր մղում հարևան և ազգակից Սերբիայի հետ...: Բօլգարիա իր մտած օրից՝ գեներալ Կաուլբարս յայտնեց, որ Թագաւոր Կայսրը ցանկանում է որոշ դրութեան մէջ տեսնել Բօլգարիան, և իր բոլոր խօսքերի և գործերի մէջ, նա ջանք գործ դրեց որոշ և վճռական լինել իր գործունէութեան մէջ: Եւրօպական մամուլը, հասարակաց կարծիքը և դիպլօմատիան իրանց ուշադրութեան մեծ մասը դարձրել են ռուս կառավարութեան հրահանգների վրա, որոնք տրուած են Կաուլբարսին, և որոնց գործադրութեան գլխաւոր յոյսը դրած է գեներալի վրա: Այդ պատճառով գուցէ անհետաքրքրական չի լինի նախ մի քանի խօսք ասել հէնց Կաուլբարսի անձնաւորութեան վրա: Կաուլբարս դեռ 44 տարեկան է. Նիկօլաէվսկի ակադեմիայից դուրս գալուց յետոյ, 1867 թւին ընդունվեցաւ գվարդիայի զօրաբաժնի մէջ: Սկզբում Կաուլբարս կատարում էր աւագ ադիւտանտի, իսկ յետոյ գվարդիայի առաջին հետեւակ զօրաբաժնի շտաբի գլխաւորի պաշտօնը: Կաուլբարս մասնակցեց 1877—1878 թւականի ռուս-տաճկական պատերազմի մէջ: Այդ պատերազմի վերջանալուց յետոյ, Կաուլբարսի վրա դրվեցան մի քանի յանձնարարութիւններ, որոնք նրան խառնեցին Բալկանի վերաբերեալ գործերի մէջ.—1878 թւին նա մասնակից էր Թիւրքիայի և Չերնօգօրիայի սահմանագծերի որոշելուն. 1879 թւին նա երկրորդ անգամ ներկայացուցիչ նշանակվեցաւ նոյն սահմանները որոշող միջազգային յանձնաժողովի մէջ: 1881 թւականից սկսած բարօն Կաուլբարս վարում է ռուսաց զինւորական գործակալի պաշտօնը Վիէննայում: 1883 թւին Կաուլբարս գնաց Բօլգարիա, յարաբերութիւններ սկսելու իշխան Ալէքսանդր Բատտենբերգի հետ, ռուս սպաներին բօլգարական ծառայութեան մէջ ընդունելու վերաբերմամբ: Մի անգամ էլ Կաուլբարս գնաց Բօլգարիա, սերբ-բօլգարական հաշտութեան գործում մասնակցելու համար:

Եւ ահա Կաուլբարս կրկին գնում է Բօլգարիա, որը միանգամայն ուրիշ հանգամանքների մէջ է գտնվում, և դէպի որը ռուսաց կառավարութիւնը այժմ նոր պահանջներ ունի, և այդ նոր պահանջների գործադրութիւնը դրած է Կաուլբարսի վրա: Նրան սկզբում Սօֆիայում շատ սառն ընդունեցին: Պաշտօնական կերպով դիմաւորեցին միայն պրեֆեկտը և իր քարտուղարը: Սեպտեմբերի 16-ին Կաուլբարս յանձնեց բօլգարական կառավարութեանը ռուսաց տէրութեան պահանջները, և յայտնեց որ Թագաւոր Կայսրը դոցա իրագործումն է ուզում: Կաուլբարս ի միջի այլոց պահանջում է և հետեւեալը. ա) միանգամայն հրաժարվել իշխան Ալէքսանդրին վերընտրելու մտքից. բ) վերցնել պաշարման դրութիւնը. գ) պաշարման դրութեան վերցնելուց միայն երկու ամսից յետոյ նշանակել ազգային մեծ ժողովի ընտրութիւնները. դ) ազատել յեղափոխութեան մասնակցող սպաներին դատաստանի ենթարկելուց: Սեպտեմբերի 17-ին ասած իր խիստ ճառի մէջ Կաուլբարս ասաց. «Կայսրը պահանջում է բօլգարական կառավարութիւնից նախ և առաջ կատարեալ հաւատ. մինչև այժմ Կայսրը լսում էր միայն խօսքեր, այժմ նորին Մեծութիւնը կամենում է տեսնել փաստեր: Ռուսաստանը չէ հասկանում թէ ինչպէս Բօլգարիան մի և նոյն օրը կարող էր կատարել երկու միմեանց հակասող գործեր, այն է ուղարկել ռուսաց Կայսրին խորին հաւատարմութիւն պարունակող հեռագիր, և քուէարկել մի այնպիսի ադրէս, որի իւրաքանչիւր բառում արտայայտվում էր ցաւակցութիւն դէպի անցեալը: Անհրաժեշտ է, որ պաշարման դրութիւնը վերցնելուց երկու ամիս յետոյ լինեն ընտրութիւնները, թէև այդ ժամանակամիջոցը հակառակ է սահմանադրութեան պահանջներին»:

Կաուլբարսի բոլոր ասածները պտտում են յիշեալ պահանջների շուրջը:

Սեպտեմբերի 20-ին մի պատգամաւորութիւն ներկայացաւ Կաուլբարսին մինիստրական խորհրդի կողմից, և յայտնեց որ կառավարութիւնը հրաժարվեց իշխան Ալէքսանդրին նորից ընտրելու մտքից: Սեպտեմբերի 21-ին Բօլգարիայի պաշարման դրութիւնը վերցվեցաւ: Մինիստրների խորհուրդը զբաղված է ազգային ժողովի ընտրութիւնների և յեղափոխութեան մասնակցող սպաների ազատութեան խնդրով,—այդ պահանջում է Կաուլբարս:

Սեպտեմբերի 22-ից գործերի դրութիւնը աւելի խառնակ դարձաւ. Կաուլբարս պատրաստվել է ճանապարհորդելու Բօլգարիայի խորքերը և արդէն այդ ճանապարհորդութիւնը սկսված է: Միւս կողմից խառնակութիւնները մտնում են և զօրքի մէջ: Շումլայի բրդապահ զօրքը հեռագիր է ուղարկում պատերազմական մինիստրութեան և պահանջում է, որ հարկաւոր ուշադրութիւն դարձնվի Կաուլբարսի պահանջների վրա: Այդ դեռ բաւական չէ: Սօֆիայում, Լօմ-Պալանկայում և ուրիշ տեղերում տեղի են ունենում ժողովներ, միտինգներ: Հազարաւոր մարդիկ խռնվում են այդ ժողովներին, որտեղ ոգևորված ճառեր են խօսում հայրենիքի անկախութեան վրա: Սօֆիայում տեղի ունեցած ժողովը առաջին օրինակը տուեց: Ամբոխի միջից մէկը գոչում է՝ «կեցցէ Ռուսաստանը», միւսները պատասխանում են նրան բռունցքներով և գոչում են «կեցցէ Բօլգարիա»,

աւելացնելով՝ «կեցցէ կայսրը»: Րուշչուկի զօրքի մէջ էլ տեղի են ունենում խլրտումներ: Եւ մինչ մի կողմից սոֆիայի մէջ և քաղաքական մի քանի շրջաններում մտքերի տարբերութեան նշաններ են երեւում, միւս կողմից, բուլգարական կառավարութիւնը, սեպտեմբերի 23-ին ընդդիմադրութեան ցոյց է անում դէպի Կաուլբարս, և որոշում է սկսել ընտրութիւնները սեպտեմբերի 28-ից: Այդ քանը մի կողմից աւելի որոշ դրութիւն է խոստանում, իսկ միւս կողմից աւելի խառնակ նորութիւններ: Ճիշդ տեղեկութիւնների համար պէտք է դեռ էլի սպասել:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 սեպտեմբերի: Ադրիանոպոլսից, սեպտեմբերի 12-ից, հաղորդում են «Правит. Вѣстн.»-ին, որ այնտեղ եկող թուրք զօրքերի թիւը ամեն օր աւելանում է, այնպէս որ այն երկրորդ զօրաբաժնի հետեւակները, որը տեղաւորված է Ադրիանոպոլսի վիլայէթում, շուտով կը հասցնվի լիակատար կազմակերպութեան: Բացի դրանից ձեռնադրութիւն կայ կազմելու Ադրիանուպոլսում պահեստի զօրքի մի զօրաբաժին, որը բաղկացած կը լինի ռեդիֆների բատալիոններից, երկրորդ կոչումքի զինւորներից ուրիշ մի քանի մասերի հետ: Այդ զօրաբաժնի շտաբի գլխաւորը, Նազաֆ-փաշան, արդէն Ադրիանոպոլիս եկաւ: Զօրանոցների պակասութեան պատճառով, կարգադրութիւն է արած եկող զօրքերին տեղ տալ մասնաւոր բնակարաններում: Գեներալ Կաուլբարսի գնալուն վերաբերեալ հեռագիրները, ինչպէս երեւում է, բռնվում են բուլգարական իշխանութեան կողմից. բայց, ինչպէս երեւում է Րումինիայի վրայով եկած տեղեկութիւններից, Պլեվնայում և Սիստովում նրան դիմաւորել են քաղցրութեամբ: Ամեն տեղ ազգաբնակութիւնը ցանկանում է ենթարկվել Թագաւոր-կայսրի կամքին:

ԺՈՒՐԺԵՎՕ, 26 սեպտեմբերի: Սերբիայի ներկայացուցիչ Թոդորովիչ, որը նորերումս Սոֆիայումն էր, յանձնարարութիւն ունէր առաջարկելու բուլգարական կառավարութեան անդամներին ապաստարան Սերբիայում այն դէպքում, երբ նոցա անձին կը սպառնայ մի որ և իցէ վտանգ: Հաստատ աղբիւրներից յայտնի է, որ Շումլայի բերդապահ գնդի բողոքը շատ շփոթեց բուլգարական կառավարութիւնը: Կառավարութիւնը հաստատում է, որ իբր թէ այդ բողոքը յետ է վերցրած, բայց այդ լուրը միանգամայն սուտ է: Ընդհակառակն, Րուշչուկի, Պլեվնայի և Սլիվնայի բերդապահ գնդերը համամիտ են Շումլայի բերդապահ գնդի հայեացքների հետ և պատրաստվում են սպառնացող դիրք բռնել դէպի կառավարութիւնը, եթէ վերջինս չի վիճանի Ռուսաստանի պահանջներին: Վճռված է մինչև վերջին ծայրը յետ մնալ ստիպողական միջոցներից, բայց, այնու ամենայնիւ, դրութիւնը շատ անորոշ է զինւորական բարձր կառավարութեան հետ ունեցած տարաձայնութիւնների պատճառով: Ցամենայն դէպս ցանկալի գործողութիւնները արդէն երեան են գալիս, և այնքան ազդել են բուլգարական կառավարութեան վրա, որ նա երէկ ստորագրեց 45 օֆիցերների ազատութեան թուղթը, իսկ այսօր խօսք կայ ազգային մեծ ժողովի ընտրութիւնները յետաձգելու մասին: Ինչ և անէր բուլգարական կառավարութիւնը, այդ հետեւանքը պայմանաւորվում է բերդապահ գնտերի տրամադրութեամբ:

ԼՕՆԴՕՆ, 26 սեպտեմբերի: Այն լրագրական լուրերը, որոնք հաղորդում են որ իբրև թէ անգլիական մինիստր Չերչիլլ այցելելու է Բիսմարկին և Կալնօկիին, պաշտօնապէս հերքվում են:

ՄԱԴՐԻԴ, 26 սեպտեմբերի: Հինգ մինիստրներ հրաժարական տուեցին: Գեներալ Լօպէս-Դօմինգօս հրաւիրված է կազմելու նոր կաբինետ:

ՍՕՖԻԱ, 26 սեպտեմբերի: Վրացայի և Պլեվնայի ճանապարհի վրա գեներալ Կաուլբարսին դիմաւորեցին հանդիսաւոր կերպով, չը նայած իշխանի նախկին ադիւտանտ Պօպօվի սպառնալիքներին և ճնշումներին, որոնք ուղղած են դէպի ժողովուրդը: Այդ սպառնալիքների և ճնշումների գլխաւոր դրդողը, ասում են, պաստոր Կօխ է, նախկին իշխանի խոստովանահայրը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 սեպտեմբերի: Պետերբուրգ եկած յունաց նոր դեսպան Մավրոկորդատո, երէկ ներկայացրեց Թագաւոր կայսրին իր հաւատարմաթղթերը և ներկայացվեցաւ Թագուհու Կայսրուհուն: Հինգշաբթի օր վերադարձաւ Պետերբուրգ սրբազան սինօդի օբէր-պրօկուրօր Պօբէդօնօսցեվ:

ԲՈՒՇՉՈՒԿ, 27 սեպտեմբերի: Բարօն Կաուլբարս, որ երէկ առաւօտեան, երեք անձանց ուղեկցութեամբ, Սիստովօից առագաստաւոր նաւակով էր ուղեւորվել, հասաւ այստեղ, հակառակ քամու պատճառով, միայն 6 ժամին կէսօրից յետոյ:

ԺՈՒՐԺԵՎՕ, 27 սեպտեմբերի: Երէկ Րուշչուկում ամբոխի մի մեծ գումարում կայացաւ: Զախար Ստոյանով կարդաց մի հեռագիր, որի մէջ իշխան Ալէքսանդր Բատտէնբերգեան յայտնում է որ նա պատրաստ է վերադառնալ Բուլգարիա, եթէ ընտրված կը լինի մեծ ազգային ժողովից: Անգլիական հիւպատոսը, որ ներկայ էր այդ գումարման, խորհուրդ տուեց հաւաքվածներին ընդդիմանալ Ռուսաստանի պահանջներին: Ժողովվածները ընդունեցին այդ խորհրդին համաձայն որոշումը:

ԲՕՄԲԷՅ, 27 սեպտեմբերի, Հնդկաստանի մի քանի անդերում, մանաւանդ Դէլիի մէջ, արդէն քանի մի օր է տեղի են ունենում կրօնական ծանըր ընդհարումներ մահմետականների և հնդուների մէջ: Կարգը վերականգնված էր զինւորական ոյժով: Մէկէլ օր հնդուները սրբապղծեցին Դէլիի մզկիթը, իսկ այսօր մահմետականները քանդեցին հնդուների տաճարը:

ՎԻԷՆՆԱ, 28 սեպտեմբերի: Գտնված է 20 անարխիստներից բաղկացած մի խումբ, որը պատրաստում էր բռնկող նիւթեր՝ այրելու համար Վիէննայի հասարակական հիմնարկութիւնները, ու փայտի պահեստները և ժողովրդի վրա ռումբ գցելու համար:

ՐՈՒՇՉՈՒԿ, 28 սեպտեմբերի: Գեներալ Կաուլբարսին այստեղ ներկայացան երկու պատգամաւորութիւններ. մէկը խնդրում էր ռուսաց հովանաւորութիւնը, իսկ միւսը հակաճառում էր ռուսաց պահանջների դէմ:

ՍՕՖԻԱ, 28 սեպտեմբերի: Բուլգարական կառավարութիւնը խնդրեց օտար պետութիւնների գործակալներին ձեռք առնելու միջոցներ, որպէս զի օտարները չը խառնվեն ընտրութիւնների մէջ, սպառնալով յանցաւորներին արտաքսել Բուլգարիայից: Նեկլիւդօվ բողոքեց:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Սեպտեմբերի 29-ին

Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ	$23^1/_{32}$	պէնս.
— — Համբուրգի վրա —	$195^3/_4$	պֆ.
— — Փարիզի վրա —	243	սան.
Ոսկի — արժէ — —	8 ր. 53	կ.
Մաքսային կուպօններ — . .	162 › $^1/_4$	›
Արծաթ — — — . . .	1 › 31	›
Բօրսային դիսկօնտներ — . .	$4^1/_4$ և $6^0/_0$	›
Պետակ. բանկ. $5^0/_0$ տոմս 1-ին շրջանի	100 › 25	կ.
— — — — 2-րդ —	100 › —	›
— — — — 3-րդ —	100 › —	›
— — — — 4-րդ —	99 › 62	›
— — — — 5-րդ —	99 › 75	›
Արեւելեան $5^0/_0$ փոխառութ. 1-ին շրջ.	99 › 62	›
— — 2-րդ —	99 › 62	›
— — 3-րդ —	99 › 75	›
Ներքին $5^0/_0$ առաջին փոխառութ.	242 › 25	›
— երկրորդ —	224 › 75	›
$5^1/_2{}^0/_0$ րէնտա	104 › 75	›
Ոսկեայ րէնտա.	185 › 50	›
Նոր կօնսօլիդած փոխառութիւն. .	158 › 50	›
$5^0/_0$ գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	161 › 50	›
$5^1/_2{}^0/_0$ գրաւական թղթեր Խերսոնի կալուած. բանկի.	96 › 50	›
$6^0/_0$ գրաւակ. թղ. Խարկօվի կալ. բան.	101 › 75	›
— — Պօլտավայի— —	101 › 75	›
— — Պետ.Տօլսկ.— —	101 › 25	›
— — Կիեւի — —	102 › —	›
— — Մօսկվայի — —	102 › 50	›
— — Բեսարաբ. Տավր.—	101 › —	›
— — Նիժ. Սամար. —	101 › —	›
— — Վիլնայի —	100 › 25	›
— — Թիֆլիսի—27 և 43 տ.	97 › 50	›
— —Քութայիսի-18 և 43 տ.	97 › 25	›
Վօլժսկօ-կամսկի բանկի ակցիաները	582 › —	›
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	262 › 25	›
Րիբինսկ-Վօլօգօվի ընկ.	97 › 75	›
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	95 › —	›
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	95 › 62	›
Օդէսայի — — .	94 › —	›
Նոր երկաթուղային րէնտա . . .	99 › 50	›
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	86 › 50	›
Պետական բանկի 6-դ հրատարակութեան տոմսերը	96 62	

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Unter dem Titel

ARMENISCHE BIBLIOTHEK

(Herausgeber: Abgar Ioannissiany)

führe ich dem deutschen Lesepublikum eine Serie der besten, ausgewählten Werke einer in Europa noch wenig bekannten, und doch viele Schätze bergenden Litteratur der Gegenwart in vorzüglichen Uebersetzungen und gediegener handlicher Ausstattung vor.

Als erster und zweiter Band wurden soeben ausgegeben.

I

DREI ERZAEHLUNGEN

von

RAPHAEL PATKANIAN

Aus dem Armenischen uebertragen

von

ARTHUR LEIST

Ein Band 8°, 13 Bogen.—Preis 75 kop.

II

LITTERARISCHE SKIZZEN

von

ARTHUR LEIST.

Inhalt: Ein Volkssänger. Raphael Patkanian. Pater Leo Alischan. Mkrtitsch Beschiktaschlian. Abowian. Die Kongregation der Mechitaristen. Erzbischof Gabriel Aiwasowski. Gabriel Sundukiantz. Das armenische Zeitungswesen. Ein Vater seines Volkes.

Ein Band 8° 12 Bogen.—Preis 75 kop.

Für den Kaukasus ausschliesslich zu haben in der Центральная Книжная Торговля въ Тифлисѣ.

WILH. FRIEDRICH

K. R. Hofbuchhändler

1—2

Լոյս տեսան և վաճառվում են կենտրօնական գրավաճառանոցում Ս. Մանդինեանի Ռուսաց լեզուի դասագիրքը առաջին և երկրորդ տարուայ համար և այդ դասագիրքը գործ ածելու համար առաջնորդութիւնը «Ռուսաց լեզուի դասատուութեան եղանակ» վերնագրով: Առաջինը արժէ 20 կոպ. երկրորդը—60 կոպէկ:

4—6

ԵՐԴՈՒԵԱԼ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՏԱՐ

Ս. Վ. ՋԷՄԷՍՕՎ

Տեղափոխվեցաւ Սօլօլակ, ՎՕԶՆԵՍԵՆՍԿԱՅԱ փողոց, տուն № 8, Տէր-Մովսէսեանի: 3—3

ՇՕԿՕԼԱԴ

Ս. ՍԻՈՒ և ԸՆԿ.

(Ц. 4857.) 32—50 (և)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Փ. Վարդանեանի թարգմանութեամբ

Ֆերդինանդ Շմիդթի

ՀՈՄԵՐԻ ԻԼԻԱԿԱՆԸ, արձակ պատմուած, պատկերազարդ, 1886, գինն է 1 ր. — կ.

ՀՈՄԵՐԻ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ, արձակ պատմուած, պատկերազ., 1886, գինն է. 1 ր. 20 կ.

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՖՐԱՆԿԼԻՆ, երկրորդ տիպ, 1885, գինն է. . . . . — 40 կ.

ԳԷՈՐԳ ՈՒԱՇԻՆԳՏՕՆ, երկրորդ տիպ, 1885, գինն է. . . . . — 60 կ.

—

Ծախվում են՝ «Կենտրօնական գրավաճառանոցում» և հրատարակչի մօտ—Тифлисъ, Сололаки, Филиппу Артемьевичу Вартаньяну.

ՑՈՐԵՆԻ ԵՒ ԿԷՐՕՍԻՆԻ ՍԿԼԱԴ

Պատիւ ունենք յայտնելու, որ մենք բացած ենք Փօթի քաղաքում, Րիօն գետի վրա, ցորենի սկլադ, կէրօսինի բեդերվուար, և տակառներ ու ժեստեանկաներ պատրաստող գործարան:

Ցորենի սկլադը, որ նոր ու ամուր շինութիւն է երկաթեայ ծածկոցով, բաղկացած է չորս բաժանմունքից, և կարող է զետեղել իր մէջ հարիւր վագօն հացահատիկ: Յիշեալ սկլադը միացրած է մի կողմից Կովկասեան երկաթուղու և միւս կողմից Սև ծովի նոր բուխտայի հետ, և ունի այնպիսի յարմարութիւններ, որոնք միջոց են տալիս ամենայն տեսակ ապրանքներ ստանալ և յանձնել նաւերին, բստ որում ծախսն էլ ապրանքը վերափոխելու վրա էժան է նստում:

Մեր սկլադը կընդունէ իր մէջ ժամանակաւոր պահելու համար ցորեն և այլ հացահատիկներ ամեն ցանկացողից, վերցնելով մինչև 15 օրվայ համար՝ փութին մէկ կոպէկ, կամ վագօնին 6 րուբլ:

Մեր սկլադը յանձն է առնում ստանալ ցանկացողից ցորեն և այլ հացահատիկներ ու վաճառել նրա համար, վերցնելով սկլադի օգտին փութին մէկ կոպէկ, կամ վագօնին 6 րուբլի, ըստ որում ապրանքը սկլադում մինչև 10 օր պահելու համար ոչինչ վճար չէ պահանջվում:

Ցանկացողները վաճառել մեզ իրանց ցորենը կամ ուրիշ հացահատիկներ, պիտի ուղարկեն մեզ իրանց ապրանքի նմուշը (օբրազչիկ), որից յետոյ ապրանքը կը գնահատուի երկու կողմի համաձայնութեամբ:

Մեր նաւթագործարանը ոչինչ արդեւք չի լինի ցորենի սկլադին որովհետև զետեղված է առանձին շինութեան մէջ և գտնվում է բաւական հեռու ցորենի սկլադից:

Մեր կէրօսին և տակառներ ու ժեստեանկաներ պատրաստող գործարանը նոյնպէս ունի ամենայն տեսակ յարմարութիւններ: Նա պատրաստում է էժան գնով տակառներ ու ժեստեանկաներ, և ընդունում է նորոգելու համար հին տակառներ ու ժեստեանկաներ:

Մենք յանձն ենք առնում կէրօսինը ընդունել ու ածել շատ չափաւոր գնով:

Մեր տակառագործարանը կարող է պատրաստել մեծ քանակութեամբ տակառներ, իսկ ժեստեանկաներ շինող մեքենաները առ այժմ կը պատրաստեն օրեկան 1,200 ժեստեանկա, իսկ փոքր ժամանակից յետ աւելի մեծ քանակութեամբ:

Յոյս ունենք, որ մենք յանձնարարութիւններ կստանանք մեր երկրի վաճառականներից. մենք աշխատելու ենք յարաբերութիւն սկսել արտասահմանեան վաճառատների հետ և բաւականացնել մեր երկրացի վաճառականներին:

Մեզ առանձին պայմաններ առաջարկել կամեցողներին խնդրում ենք նամակով դիմել մեզ հետեւեալ հասցէով.

Поти, Очагаву и Тараеву

1—3

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ցանկանում է ունենալ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻ ԿԱՄ ԳՐԱԳՐԻ ՊԱՇՏՕՆ խանութներում կամ գրասենեակներում, Թիֆլիս կամ Թիֆլիսից դուրս: Հասցէն թողնել «Մշակի» խմբագրատանը:

1—3

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES

PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

կանոնաւոր և ուղղակի երթեւեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ:

Հինգշաբթի, 2 հոկտեմբերի, ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ PEI-HO (ՊԷՑ-ՀՕ) նաւապետ ՊԷԼԻՍԻԷ (PELISSIER) մտնելով Կիրասունդ, Տրապիզօն, Սամսօն, Ինէբօլի, Կ. Պօլիս և Զմիւռնիա և յարակցելով Եաֆա, Պօրտ-Սէյիդ և Ալէքսանդրիա գնացող ընկերութեան շոգենաւերի հետ:

Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ԲԱԹՈՒՄ և ԲԱԳՈՒ պ. պ. ԲՈՒՐԿՀԱՐԴԻՆ և ԸՆԿ. իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆՑԻՆ: 1—1

Մի երիտասարդ, որ ունի ՈՒՍՈՒՑՉՈՒԹԵԱՆ ՎԿԱՅԱԿԱՆ, ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ Է ՊԱՇՏՕՆ ՈՒՆԵՆԱԼ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ: Կը դասախօսի ՌՈՒՍԱՑ ԼԵԶՈՒԻՑ, ՌՈՒՍԱՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ: Պայմանների մասին դիմել «Մշակի» խմբագրութեանը:

3—3

ՍՈՒՐԲ-ԽԱՉ քաղաքի Հայոց օրիորդաց ուսումնարանի համար հարկաւոր է ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ: Ցանկացողները պայմանների համար պէտք է դիմեն „Մշակի“ խմբագրութեանը:

3—3